

มูลนิธิโครงการ
การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

รายงานวิจัยกรณีศึกษา กลุ่มนอกกำลังแรงงาน

วิถีชีวิตคนพิการทางสายตาในเขตกรุงเทพมหานคร

จิรพร แฉ่วกิ่ง
โสภา ย่อหนโสภา

ตัวหน้าโครงการ

ชวประเสริฐ

นักวิจัยหลัก

รศ.ดร.ชัคคิยา กรวรรณสุค
จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์

วิถีชีวิตคนพิการทางสายตาในเขตกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย

จิรพร แฝ่วกิ่ง

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

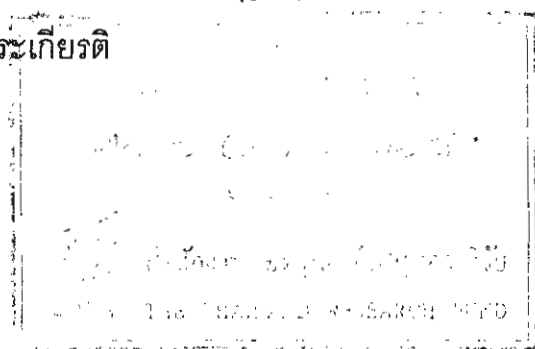
โสภา อ่อนโอภาส

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

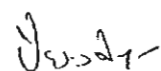
ธันวาคม 2546

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เห็นความสำคัญของปัญหาและแนวทางในการบรรเทาปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จึงได้สนับสนุน “โครงการการพัฒนา ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” ประกอบด้วยการวิจัยสถานการณ์ภาพของคนจนและคนด้อยโอกาส 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มคนนอกวัยทำงาน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงและผู้ประสบปัญหาทางสังคม ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 10,000 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาจำนวน 110 กรณี และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ผลงานทั้งหมดที่ได้จากชุดโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจน ให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวของสภาพความเป็นอยู่ ความด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง การเชื่อมโยงให้เห็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างคนจนคนด้อยโอกาสกับชุมชน (มิติสังคม) ระบบการทำมาหากิน (มิติเศรษฐกิจ) และมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (มิติการเมือง) การให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์ ที่ย้อนให้เห็นว่าเดิมวิถีชีวิตของเขาเป็นอย่างไร และต่อมาเกิดอะไรขึ้นที่เป็นจุดหักเหทำให้วิถีชีวิตของเขาตลอดจนบริบทของเขาเปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ว่าผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ (เช่น การสร้างเขื่อน การตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ) เกิดผลอย่างไรต่อวิถีการทำมาหากิน ความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม อำนาจต่อรอง คุณภาพชีวิตโดยรวม เพื่อชี้ให้เห็นการปรับตัวในมิติต่างๆ (เช่น การอพยพ การเปลี่ยนอาชีพ ฯลฯ) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหแล้ว ทำไมคนบางกลุ่มปรับตัวและหลุดพ้นจากภาวะยากจนด้อยโอกาสได้ แต่ทำไมคนบางกลุ่มก้าวไม่พ้น ปัญหาของคนจนคนด้อยโอกาสทั้ง 5 กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร โครงการนี้ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่เหมาะสม สวัสดิการที่คนจนต้องการ กลไกที่สามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มคนเป้าหมายได้ ทั้งองค์กรชุมชน ครอบครัวยุทธศาสตร์ ฯลฯ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจนของสังคมไทย

สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของชุดโครงการวิจัยนี้ จะทำให้งานคิด มุมมองอีกด้านหนึ่งในการจัดสวัสดิการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มองความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมเติมองค์ความรู้ในเรื่องความยากจนของประเทศไทย สกว. จึงหวังว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างรอบคอบรอบด้านต่อไป

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวัติ บุญ-หลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำของหัวหน้าโครงการ

โครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้แบ่งรายงานออกเป็นสามระดับ ในระดับพื้นที่มีงานกรณีศึกษาต่างๆ 110 กรณี ในระดับภาพรวมของคนจนแต่ละกลุ่มมีรายงานหลัก 5 รายงาน และในระดับภาพรวมทั้งประเทศมีรายงานสรุปบทสังเคราะห์อีก 1 ฉบับ

ถ้าเปรียบรายงานฉบับสรุปสังเคราะห์ภาพรวมเหมือนป่าใหญ่ รายงานหลัก 5 รายงานก็เปรียบเสมือนส่วนของป่าหรือเขตของป่า 5 เขต ส่วนรายงานกรณีศึกษาก็เปรียบเสมือนไม้แต่ละพันธุ์หรือแต่ละต้น

งานกรณีศึกษาจึงแสดงให้เห็นภาพชีวิตจริงของคนจนในแต่ละประเภท ที่สะท้อนออกมาผ่านสายตาผ่านการสังเกตการณ์ ผ่านการมีส่วนร่วม ของนักวิจัยกรณีศึกษา

งานกรณีศึกษาปรากฏให้เห็นสีสันและความเป็นจริงของรูปธรรมของชีวิตคนจนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ละเรื่องแต่ละกรณีเปรียบประดุจแต่ละฉากแต่ละตอนของละครชีวิต ละครชีวิตที่เขียนบทด้วยกลไกและโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม สร้างให้คนจนเล่นบทที่น่ารังเกียจของสังคมทุนนิยม

ปราชญ์ของทุนนิยมจึงมีคำกล่าวว่า “คนจนมักจะตกเป็นเหยื่อของคนจนเสมอ” ใช่สิ! ถ้าคนจนจะมองหาเหยื่อ ก็มีแต่คนจนด้วยกันเท่านั้นที่จะเป็นเหยื่อได้ ส่วนคนรายนั้น ล้วนมีเงิน มีอำนาจ มีความสามารถ มีอาวุธและบิ๊ววาร์ ที่จะป้องกันตนเอง ยากที่จะตกเป็นเหยื่อของคนจน แต่ถ้าพิจารณาให้ไกลไปกว่าคำกล่าวนี้ อาตัม สมิต นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็กล่าวว่า คนในสังคมทุนนิยมจะรวยจะจนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณแรงงานที่เขาควบคุมได้หรือซื้อหามาได้ เพราะฉะนั้น คนจนผู้ขายแรงงานก็คือเหยื่อของระบบที่คนรายนำไปใช้สร้างความร่ำรวยให้ตนเอง ดังนั้น คนจนจึงตกเป็นเหยื่อของคนรวยมากกว่าตกเป็นเหยื่อของคนจนด้วยกัน

กรณีศึกษาต่างๆได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจนกลุ่มใดที่ยากจน ด้วยสาเหตุของท่าทีต่อชีวิต สาเหตุจากการขาดปัจจัยการผลิต หรือสาเหตุจากความสัมพันธ์ที่เลื่อมล้ำ ภายใต้โครงสร้างของทุนนิยม

ในสังคมทุนนิยมที่คนชนชั้นบนกุมอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น ยังไม่เคยเห็นกรณีประเทศใดที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในประเทศทุนนิยมที่อำนาจรัฐถูกจัดสรรปันส่วนให้คนชั้นกลางและคนชั้นล่างมีส่วนในอำนาจรัฐ ประเทศนั้นก็จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาความยากจนจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงเรื่องรายได้ แต่มันมีปริมาตรลวกกว้างไกลไปถึง สิทธิและโอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย ประวัติศาสตร์สังคมจากทุกประเทศยืนยันในสังขรณ์ว่า คนจนไม่เคยลดความยากจนลงได้โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับตัวเองและต่อสู้กับกลุ่มคนและชนชั้นที่ได้เปรียบและเอารัดเอาเปรียบ

ตำนานการต่อสู้ดิ้นรนของคนจนไทยมีประวัติมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย และเพื่ออนาคตที่ดีกว่า คนจนทั้งหลายมีแต่จะต้องต่อสู้ต่อไป เพื่อความเป็นไทและปากท้องของคนจนเอง

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ผมขอขอบคุณนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นนักวิจัยกรณีศึกษาทุกท่าน ท่านทุกคนได้ปฏิบัติภารกิจเรื่องคนจนอย่างดียิ่ง ท่านคือผู้ถือโคมฉายที่ส่องให้เห็นคนจนในหลิบในชอก ที่ก่อนหน้านี้ใครๆมักจะมองไม่เห็น ขอให้ทุกท่านจงเป็นมิตรที่ดีของคนจนและปรารถนาดีต่อคนจนตลอดไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
หัวหน้าโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องวิถีชีวิตคนพิการในชุมชนเมือง : ศึกษาคนพิการทางสายตาในกรุงเทพมหานครสำเร็จได้เป็นอย่างดีด้วยความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคลต่างๆ หลายท่านด้วยกัน ผู้วิจัยขอขอบคุณนักวิจัยหลักของโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย โดยเฉพาะ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัตติยา กรรณสูต และอาจารย์จาตุรงค์ บุญรัตนสุนทร ที่กรุณาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณคนพิการทางสายตาทั้ง 8 ท่าน ที่ได้สละเวลาการพักผ่อนอันมีค่า และให้ความไว้วางใจยินดีให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบคุณกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่เปิดโอกาสให้นักวิจัยรุ่นใหม่ ได้มีเวทีในการแสดงความสามารถ นำเสนอผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ ในการพัฒนาระบบสวัสดิการ ที่เหมาะสมต่อไป

จิรพร แฉ่วกิ่ง
โสภา อ่อนโอภาส

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ อุปสรรคในการดำเนินชีวิต ตลอดจนความคาดหวังในอนาคต ของผู้พิการทางสายตา เพื่อวิเคราะห์ความทุกข์ยากของชีวิต และเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการทางสายตา โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้พิการทางสายตา 8 ราย ในชุมชนแห่งหนึ่ง รวมทั้งการสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชนเพื่อความชัดเจนของข้อมูลยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า

คนพิการทางสายตาที่ศึกษาจำนวน 8 กรณีศึกษา ประกอบด้วย ชาย 3 คน หญิง 5 คน อยู่ในช่วงอายุ 49-52 ปี ทั้งหมดมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาจากครอบครัวยากจนในชนบท ประกอบอาชีพทางการเกษตรและรับจ้างทั่วไป เป็นครอบครัวใหญ่ มีลูกหลายคน ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะไม่มีโรงเรียนสอนคนตาบอดและโรงเรียนที่สอนเด็กปกติไม่ยอมให้เด็กพิการทางสายตาเรียนหนังสือรวมกับเด็กสายตาปกติ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้ว มีเพียง 1 ราย ที่ยังมีสถานภาพโสด แต่ทุกรายมีภาระที่จะต้องรับผิดชอบครอบครัว ค่าเลี้ยงดูบุตรที่ต้องเรียนหนังสือ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ต่างจังหวัดกับปู่ย่าตายาย และค่าเช่าบ้าน นอกจากนี้พวกเขายังมีค่านิยมในการซื้อสินค้าเงินผ่อนที่มีราคาสูงและใช้ประโยชน์กับตนเองได้น้อย เช่น การใช้โทรศัพท์ที่มีขนาดใหญ่มาก (21 นิ้ว) ทั้งที่มองไม่เห็น

กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท สภาพของตึกดังกล่าวเป็นอาคารต่อเติมที่แบ่งพื้นที่ให้เช่าเป็นห้องเล็กๆ ไม่มีอากาศถ่ายเท ขาดแสงสว่าง มีสภาพอับชื้น ไม่ถูกสุขอนามัย มีผู้พิการทางสายตามาเช่าอยู่รวมกันเพื่อประกอบอาชีพร้องเพลง ขายล็อตเตอรี่ ไม่ต่ำกว่า 50 ครอบครัว ค่าเช่าเดือนละประมาณ 1,200-1,500 บาท รวมค่าน้ำค่าไฟ การประกอบอาชีพร้องเพลง ขายล็อตเตอรี่ จะต้องไปตามร้านอาหารหรือตามคาเฟ่ทั่วกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยไม่รู้ว่ในแต่ละวันตนเองจะไปร้องเพลงที่ไหนบ้าง ไม่สามารถกำหนดเองได้ว่าจะไปไหนจะต้องแล้วแต่“คนจูง”หรือคนนำทาง โดยส่วนใหญ่จะทำงานหลายรอบ เช่น ตื่น 05.00 น.ไปร้องเพลงตามตลาดหรือสถานที่ที่มีคนสัญจรพลุกพล่าน เวลาสายๆกลับที่พักหลับนอน และลุกขึ้นมาในตอนเย็นจึงเริ่มออกทำงานอีกครั้งจนกระทั่งประมาณ 03.00 น. จึงกลับเข้าที่พักอีกครั้ง

ปัญหาอุปสรรคของผู้พิการทางสายตา ส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่ขาดความมั่นคง มีรายได้ไม่แน่นอน และต้องแบ่งรายได้ในแต่ละวันออกเป็นหลายส่วนเพื่อเป็นค่าจ้างสำหรับผู้ที่น่าพาไปประกอบอาชีพ และบางครั้งต้องแบ่งส่วนแบ่งให้แก่เจ้าของร้านอาหาร คนพิการทางสายตาที่ประกอบร้องเพลงขอทานตามถนนกลัวถูกเจ้าหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์จับพวกเขาเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ พวกเขาต้องการมีชีวิตอย่างอิสระและพึ่งพาตนเอง

การให้ความหมายและคุณค่าต่อชีวิต ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าชีวิตของคนพิการทางสายตามีทางเลือกน้อยในการดำรงชีวิต ต้องดิ้นรนทำมาหากินไปวันๆ เพื่อความอยู่รอด ส่วนใหญ่จึงไม่ได้วางแผนในชีวิต

และมีความเห็นว่า ความพิการทางสายตาเป็นสาเหตุของความยากลำบากในชีวิตของเขา อีกทั้งความยากจนของครอบครัวเดิมทำให้พวกเขาขาดการศึกษาและเข้าไม่ถึงระบบบริการของรัฐ

กรณีศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับกลไกรัฐในชุมชนท้องถิ่นที่พิกอาศัยปัจจุบัน เนื่องจากเป็นบุคคลย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในชุมชนเพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนนอนหลับเท่านั้น ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนหรือกลไกระดับท้องถิ่น

การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก พบว่า มีความทุกข์ทางกายคือ พิกการทางสายตา ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้สะดวก ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ความทุกข์ทางใจคือ รู้สึกวิตกกังวล ไม่อยากที่จะเป็นภาระกับครอบครัว รู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่า ความทุกข์ทางสังคม เนื่องจากคนในสังคมไม่ตระหนักในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ขาดความเท่าเทียมในด้านต่าง ๆ

ABTRACT

This research on lives of disable in the city: people with sight disabilities in Bangkok is aimed study their ways their way of living, occupation, life obstacles and expectations for analyzing their poor and suggesting guidelines on provision of then welfare. This research is qualitative and data were collected by in-depth interviews with 8 people with sight disabilities in a community and with some communal people for more clearness data.

The research shows that 3 of them are men and 5 of them are women, being 49-52 year old. All of them have their domiciles in other provinces, most of which are in the north-eastern part. They come from big and poor families working as agriculturists and general employees. Most of them are uneducated because there is no blind school and general schools do not allow children with sight disabilities to study with those having normal sight.

Most of them are married and only one of them is single all of them have to be responsible for their families, daily expenses, house rent and expenses for their studying children, most of whom live with their grandparent in their domiciles. They also prefer expensive and useless goods bought on hire purchase, such as a very big (21") Television, etc.

Residence : All of them live in a community on a building being added to and divided into small rooms without ventilation, light and proper sanitation. More than 50 families of people with sight disabilities live there together by paying monthly rent for 1,200-1,500 bath including tap water and electricity costs. They earn their living by singing and selling lottery tickets. Going round singing at food or coffee shop in Bangkok and outskirts as determined by their "leaders" or guides ,they often work many times by getting up at 05.00 a.m. for singing in markets or public places before later returning to sleep and getting up in the evening for working again until 03.00 a.m. when they return to sleep again, for example.

Most their problems and difficulties: Their occupation and income is unsteady, and their daily income must be divided for their leaders and sometimes for the food-shop owners. those singing on the roads are afraid of being sent by welfare worker of the Public Welfare Department to welfare homes because they want to live freely and independently.

Meaning and value of their lives: Most of them think that they have choices of living. They have to struggle for survival, so they have no life planning and think that their sight disabilities cause their poor live. Now because they move there only for sleeping. They also have no relation with communal people.

Analysis of their poor lives: They are physically unhappy due to their sight disabilities because they cannot easily go anywhere but they have to rely on others. They are mentally unhappy because they feel anxious to become burdens to their families and feel inferior. They are socially unhappy because the society do not realize human dignity and they lack equality in many ways.

Guidelines on provision of their welfare

1. To promote their occupation for their self-reliance.
2. To set up suitable criteria of loan for their working funds
3. To provide their travel facilities.
4. To publicize their value and equal dignity

สารบัญ

คำนำสกว.

คำนำหัวหน้าโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
1.2 ปรากฏการณ์ที่นำไปสู่ประเด็นการศึกษา	1
1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา	2
1.4 ขอบเขตการศึกษา	2
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย	3
1.6 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	4
1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	4
1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากกรณีศึกษา	4

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการทางสายตา	5
2.2 ปัญหาและความต้องการของคนพิการ	7
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิคนพิการ	8
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม	10
2.5 แนวคิดและผลงานวิจัยเกี่ยวกับความยากจน	11
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง	14
2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16

บทที่ 3 ผลการศึกษา

วิธีชีวิตคนพิการทางสายตา	17
- ภูมิหลัง	17
- สาเหตุของความพิการ	19

สารบัญ(ต่อ)

- การศึกษา	20
- การประกอบอาชีพ	21
- ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิต	21
- การประเมินตนเอง	23
- โอกาสเข้าถึงระบบบริการขั้นพื้นฐาน	28
แนวทางในการจัดบริการสำหรับคนพิการทางสายตา	29
บทที่ 4 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
4.1 บทสรุป	30
4.2 ข้อเสนอแนะ	35
บรรณานุกรม	36
ภาคผนวก	38

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนพิการเป็นบุคคลที่ถูกระบุว่าเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ไม่มีศักยภาพในการผลิตหรือเกื้อหนุนระบบเศรษฐกิจ เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม ซึ่งยังไม่สามารถระบุได้ว่ามีคนพิการจำนวนเท่าใด สถาบันวิจัยประชากรและสังคมไทยได้ทำการสำรวจสถานะทางสุขภาพของประชากรไทย ยกเว้นประชากรที่อายุต่ำกว่า 5 ปี ในปี 2534 พบว่ามีคนพิการร้อยละ 8.1 ของประชากรทั้งประเทศหรือประมาณ 4,825,680 คน ในขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ โดยสุ่มตัวอย่างครัวเรือนทั่วประเทศ ในปี 2539 พบว่าประเทศไทยมีคนพิการร้อยละ 1.7 หรือประมาณ 1,024,100 คน (สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ 2544 น.5) ความแตกต่างของจำนวนผู้พิการดังกล่าวอาจแสดงให้เห็นว่ายังมิได้มีการศึกษาเกี่ยวกับคนพิการอย่างกว้างขวาง จึงยังไม่สามารถสรุปจำนวนที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้

วิถีของคนพิการในสังคมเป็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งยังไม่ปรากฏภาพที่ชัดเจนว่าคนพิการดำรงชีวิตอยู่อย่างไร ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งในอดีตปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากตลอดระยะเวลาของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่เน้นการช่วยเหลือคนพิการในลักษณะของการสงเคราะห์ คิดแทน ตัดสินใจแทนคนพิการ แยกคนพิการออกจากสังคมละเลยคุณค่าศักดิ์ศรีและศักยภาพของคนพิการ ทำให้คนพิการส่วนหนึ่งหมกตัวอยู่ในครอบครัวหรือสถานสงเคราะห์

ส่วนคนพิการที่ดิ้นรนหาเลี้ยงชีพด้วยวิธีต่างๆ ในสังคม บางคนถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกกีดกันมิให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต แม้ในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 คนพิการส่วนใหญ่ยังคงต้องดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด โดยปราศจากการช่วยเหลือสนับสนุนใด ๆ

1.2 ปรากฏการณ์ที่นำไปสู่ประเด็นการศึกษา

คนพิการทางสายตาเป็นกลุ่มคนที่จัดว่ามีโอกาสในลำดับท้ายๆ ของคนพิการที่มีโอกาสทำงานจากการที่คนพิการทางสายตา ไม่มีงานทำนั้นส่งผลให้กับคนพิการทางสายตามหลายด้านคือ

1. ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ทำให้ขาดรายได้ที่จะนำมาเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัว
2. ไม่ได้ได้รับความยอมรับในฐานะบุคคลที่มีคุณภาพ มีค่าของสังคมเช่นบุคคลทั่วไป
3. เมื่อไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งขาดการยอมรับของสังคม ทำให้คนพิการทางสายตาขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ทางสังคม

เงื่อนไขตามสภาพข้างต้น เท่ากับเป็นการลดทอนสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการทางสายตา และนอกจากนี้ก่อให้เกิดความเท่าเทียมกับบุคคลแล้ว ยังเป็นปัจจัยที่บั่นทอนความปรารถนาที่จะคงอยู่ และต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ในการดำรงชีวิตอีกด้วย (สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย,2541:1)

ในปัจจุบันยังมีคนพิการทางสายตาที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคในการประกอบอาชีพอยู่มาก เนื่องจากส่วนใหญ่มีสภาพร่างกายปกติทุกอย่างยกเว้นข้อจำกัดทางการมองเห็น ทำให้ศักยภาพในการพัฒนาตัวเอง และโอกาสในการทำงานน้อยกว่าคนปกติทั่วไป ผู้พิการทางสายตาสามารถทำงานได้เพียงบางอย่าง แม้ว่าปัจจุบันมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือบริการสาธารณะตามเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนพิการที่อพยพโยกย้ายจากภาคต่าง ๆ เข้ามาประกอบอาชีพหาเลี้ยงชีพ เช่น ขายล็อตเตอรี่ ร้องเพลง และเล่นวงดนตรีคนตาบอดที่ขอรับบริจาคเงิน เป็นต้น คนพิการทางสายตาเหล่านี้มักถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนสายตาดี ทั้งยังมีปัญหาสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ คนพิการทางสายตานับว่าเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอีกกลุ่มที่ควรมีการศึกษาวิถีชีวิตตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพปัญหาและวิถีชีวิตของคนพิการทางสายตาที่ประกอบอาชีพอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและหาแนวทางการจัดบริการทางสังคมที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพของคนพิการทางสายตาให้มีชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและวิถีชีวิตของคนพิการทางสายตาที่ประกอบอาชีพอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาลักษณะการแก้ไขปัญหาของคนพิการทางสายตา ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
3. เพื่อศึกษาถึงการประเมินตนเองของผู้พิการทางสายตาในด้านสถานภาพในสังคม ความหมายของชีวิต ความมุ่งมั่นในอนาคต และอิทธิพลต่อบุคคลอื่น
4. เพื่อศึกษาโอกาสการเข้าถึงระบบบริการของรัฐและองค์กรเอกชนของผู้พิการทางสายตา
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดบริการสำหรับคนพิการทางสายตา

1.4 ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา

1. กลุ่มเป้าหมาย ผู้พิการทางสายตา

2. พื้นที่ศึกษา ชุมชนรุ่งอรุณ เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแหล่งที่มี ผู้พิการทางสายตาอาศัยอยู่ร่วมกัน

3. ประเด็นในการศึกษา

1) ศึกษาการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตาและครอบครัวทั้งในอดีต ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

- สภาพความเป็นอยู่ การศึกษา การประกอบอาชีพ / รายได้-รายจ่าย / หนี้สิน-เงินออม
- สุขภาพร่างกายและจิตใจ การพักผ่อน/ นันทนาการ
- ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือในครอบครัว ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือในชุมชน / สังคม
- ความเชื่อ และทัศนคติต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน
- มาตรการและบริการทางสังคม ชุมชน หรือองค์กรเอกชนที่มีต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ

2) ศึกษาลักษณะการแก้ไขปัญหาของคนพิการทางสายตาและครอบครัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

3) ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดบริการสำหรับคนพิการทางสายตา

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์แบบลึกกับกลุ่มตัวอย่าง ครอบครัว ญาติ ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกถึงการดำเนินชีวิต การเผชิญปัญหา เงื่อนไข ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ประสบการณ์การจัดการกับปัญหาและผลกระทบที่ได้รับ โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 3-4 ครั้ง ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง ทั้งนี้จะคำนึงถึงความเพียงพอของข้อมูลและประเด็นต่างๆ ที่ได้ให้ครอบคลุมทั้งหมด

2. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยเน้นเรื่องสภาพแวดล้อม บริบทความเป็นอยู่ และความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

1.6 กลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive) โดยการคัดเลือกผู้พิการทางสายตาที่ประกอบอาชีพและอาศัยอยู่ในชุมชน เป็นกรณีศึกษาอย่างรัดกุม ถี่ถ้วนและระมัดระวัง และได้กรณีตัวอย่างที่ยินดีหรือร่วมมือในการให้ข้อมูลกับทีมวิจัย เพื่อได้กลุ่มเป้าหมายจำนวน 8 กรณีศึกษา

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต ผู้วิจัยได้จัดบันทึกในสมุดและบันทึกเสียงการสนทนาไว้ในเทปบันทึกเสียง และได้ถอดออกมาเป็นบทสนทนาโดยละเอียด แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเขียนรายงานการวิจัยในประเด็นต่างๆ หลังจากนั้นมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความหมายของข้อมูล สรุปและจัดทำรายงานวิจัย

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากกรณีศึกษา

1. ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชีวิตของคนพิการทางสายตา
2. ได้ทราบถึงการประเมินตนเองของผู้พิการทางสายตาในด้านสถานภาพในสังคม ความหมายของชีวิต ความมุ่งหวังในอนาคต และอิทธิพลต่อบุคคลอื่น
3. ได้ทราบถึงโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐและเอกชนของผู้พิการทางสายตา
4. ได้แนวทางในการจัดบริการสำหรับคนพิการทางสายตา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา เรื่องวิถีชีวิตคนพิการในชุมชนเมือง : กรณีศึกษาคนพิการทางสายตา ในเขตกรุงเทพมหานคร มีแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการทางสายตา
- 2.2 ปัญหาและความต้องการของคนพิการ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิคนพิการ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม
- 2.5 แนวคิดและผลงานวิจัยเกี่ยวกับความยากจน
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง
- 2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการทางสายตา

โดยทั่วไปคนมักเข้าใจว่า “ผู้พิการทางสายตา” หรือ “ผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็น” คือ คนที่มองไม่เห็นอะไรเลย หรือคนที่ไม่มีการเห็นอยู่เลย ซึ่งมักเป็นความเข้าใจที่ผิด เพราะตามความเป็นจริงแล้ว คำนี้ยังรวมถึงผู้ที่พอมีการเห็นอยู่บ้าง

ความหมายของคำว่า “พิการทางการมองเห็น” หรือ “ความบกพร่องทางการมองเห็น” มีความเหมือนที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แล้วแต่จุดมุ่งหมายหรือแพทย์ผู้วินิจฉัย เช่น องค์การอนามัยโลก ได้ให้ความจำกัดความของ “ผู้พิการทางสายตา” (Blindness) ตามมูลนิธิรอสส์เอ็ดินเบอร์ก สกอตแลนด์ (Ross Foundation, Edinburg, Scotland) ว่าบุคคลที่ไม่สามารถใช้สายตาเป็นสำคัญในการประกอบอาชีพใด ๆ ได้ ถือว่า “พิการทางการมองเห็น” (นิลิต ลีละวงศ์, 2520 : 9) ส่วนชอลล์ (Xcholl อ้างถึงใน ดนัน ศุภทรานนท์, 2527 : 27) ผู้พิการทางสายตาได้แก่บุคคลที่มีคุณสมบัติทางด้านสายตาบกพร่อง เช่น มีความสามารถในการมองเห็น 20/200 หรือต่ำกว่านั้น (คำว่า 20/200 หมายความว่า วัดดูขึ้นหนึ่งที่คนตาดีสามารถมองเห็นเกินกว่า 200 ฟุต แต่ผู้มีความบกพร่องทางการเห็นสามารถมองเห็นได้ในระยะ 20 ฟุต เท่านั้น ก็ถือว่าเป็นผู้พิการทางสายตาเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม คำจำกัดความหรือความหมายของผู้พิการทางสายตา สามารถแบ่งได้ตามลักษณะทั่วไปดังนี้คือ (วิฑิตย์ ทรัพย์สาคร, 2539:13)

1) ความหมายโดยทั่วไป ผู้พิการทางสายตา คือ ผู้ที่มองไม่เห็นหรือเห็นอยู่บ้างแต่ไม่สามารถที่จะทำงาน โดยให้สายตาได้ดีเท่าคนปกติ

2) ความหมายทางการศึกษา หมายถึง ผู้ที่ไม่สามารถรับการศึกษาได้โดยการมองเห็นหรือการใช้สายตา แต่สามารถศึกษาได้โดยการฟัง การสัมผัส การดมกลิ่น และการใช้กล้ามเนื้อ เป็นต้น

3) ความหมายทางการแพทย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแพทย์ของอเมริกา ได้กำหนดว่า “ผู้ใดมองเห็นต่ำกว่าปกติ 10 % ถือว่าเป็นผู้พิการทางสายตา” ทั้งนี้รวมทั้งผู้มีลานสายตาแคบด้วย

4) ความหมายทางกฎหมาย หลาย ๆ ประเทศกำหนดไว้เหมือน ๆ กัน คือหมายถึง คนที่มีระดับการเห็นต่ำกว่า 20/200 ฟุต หรือ 6/60 เมตร (20/200 ฟุต , 6/60 เมตร หมายถึง คนปกติมองเห็นวัตถุชิ้นหนึ่งในระยะ 200 ฟุต หรือ 60 เมตร แต่คนที่มีความบกพร่องทางการเห็นจะเห็นวัตถุชิ้นเดียวกันในระยะ 20 ฟุต หรือ 60 เมตร เท่านั้น หรือผู้ที่มีลานสายตาไม่เกิน 20 องศา) คนปกติจะมีลานสายตา 180 องศา ในขณะที่คนมีความบกพร่องทางการเห็นลานสายตาไม่เกิน 20 องศาภายหลังแก้ไขและรักษา

5) ความหมายทางอาชีพ หมายถึง ผู้ที่ไม่สามารถประกอบอาชีพโดยใช้การเห็นได้ เช่น อาชีพเกี่ยวกับการใช้สีต่างการอ่าน หรือเขียนหนังสือปกติ การเจียรในอัญมณี และอาชีพออกแบบก่อสร้าง เป็นต้น

ในสังคมมาตรฐานสำหรับสายตาพิการและพิการทางการมองเห็นนั้น ย่อมแตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ประเทศที่พัฒนาถึงขั้นสุดยอด มีอุตสาหกรรมที่เจริญก้าวหน้าและระบบสังคมสงเคราะห์ถึงระดับที่สมบูรณ์อยู่แล้ว กฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า การและเห็นระดับไปไหนจึงยอมรับว่าเป็นระดับที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพ เป็นบุคคลที่มีความสามารถประกอบอาชีพในสังคม ถ้ามีระดับการมองเห็นที่ต่ำกว่ากำหนดจึงจัดว่าเป็นบุคคลสายตาพิการ ซึ่งมีความยากลำบากในการประกอบอาชีพ เช่น ในประเทศญี่ปุ่นรับตรวจผู้ป่วยโรคตา เมื่อเห็นว่าไม่สามารถรักษาให้ดีขึ้นแล้ว และจักษุแพทย์อื่น ๆ ลงความเห็นเช่นเดียวกัน รัฐบาลจะพิจารณาและทำรายงานเป็นคนสายตาพิการขึ้นใหม่ ตามกฎหมายบัญญัติไว้โดยผู้ป่วยได้รับสิทธิบางอย่าง ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ (เรื่องชัย แสงเจริญ, 2530 : 24)

สำหรับในบางประเทศที่กำลังพัฒนา ระดับการเห็นสำหรับใช้แยกสายตาพิการย่อมแตกต่างกัน เช่น ประเทศไทยประชากรที่เป็นเกษตรกร เมื่อเป็นโรคตาก็ยังสามารถทำงานได้ ทั้ง ๆ ที่เห็นเหลือประมาณ 6/60 เมตร (สายตาระดับนี้เห็นหน้าคนที่อยู่ห่าง 6 เมตรไม่ชัด) ซึ่งในระดับนี้คนทำงานนั่งโต๊ะในกรุงเทพฯ ไม่สามารถปฏิบัติงานได้แล้ว ซึ่งเห็นว่าระดับสายตาพิการในสังคมเกษตรกรรม และคนในกรุงเทพฯ ที่ประกอบอาชีพไม่เหมือนกันจะแตกต่างกัน (เรื่องชัย แสงเจริญ, อ้างแล้ว : 25) คนที่มีสายตาพิการเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อการประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง และอาจส่งผลกระทบถึงโอกาสในการที่จะทำงานอื่น ๆ อีกด้วย

จากความหมายของความพิการทางสายตา หมายถึงความบกพร่องทางการมองเห็น อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนทุกหมู่เหล่า โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ความพิการทางสายตาอาจเป็นตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดขึ้นภายหลัง ดังเช่นกลุ่มคนพิการทางสายตาที่เป็นกรณีศึกษา คนพิการทางสายตาที่มองไม่เห็นหรือเห็นอยู่บ้างแต่ไม่สามารถที่จะทำงานโดยใช้สายตาได้ดีเท่าคนปกติ และไม่สามารถรับการศึกษาได้โดยการมองเห็นหรือการใช้สายตา แต่สามารถศึกษาได้โดยการฟัง การสัมผัส การดมกลิ่น และการใช้กล้ามเนื้อ เป็นต้น ความพิการทางสายตาจึงเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต

แม้คนพิการทางสายตาจะสามารถปฏิบัติภารกิจในชีวิตประจำวันตลอดจนทำอะไรได้คล่องแคล่ว เพราะการเรียนรู้ที่จะฝึกฝน ฝึกประสาทสัมผัสอย่างอื่นเข้ามาช่วย แต่สภาพของการเป็นอยู่และการดำรงชีวิตต่างๆ นั้นยังขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดู ฐานะครอบครัว การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่างๆ อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2.2 ปัญหาและความต้องการของคนพิการ

จรัรัตน์ ผ่องแผ้ว (2535 : 23) ได้แบ่งปัญหาและความต้องการหลักๆ ในการดำรงชีวิตของคนพิการไว้ 4 ประเภทดังนี้

1. ปัญหาและความต้องการทางด้านการแพทย์ คนพิการจำนวนมากเกือบร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบท คนพิการเหล่านี้จึงมักไม่เคยได้รับการดูแลรักษาให้หายได้ หรือป้องกันได้ กลายเป็นสาเหตุที่ทำให้พิการ อาจเป็นเพราะขาดความรู้ การศึกษา เศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย จึงทำให้คนพิการเหล่านี้ขาดโอกาสในการเข้ารักษาพยาบาล ตลอดจนไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์หรือเครื่องช่วยคนพิการได้

2. ปัญหาและความต้องการทางการศึกษา ด้วยเหตุที่คนพิการส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบทยากจน และรัฐไม่สามารถกระจายบริการทางการศึกษาพิเศษไปสู่ชนบทได้อย่างเพียงพอกับความต้องการด้านการศึกษาของเด็ก ผู้ปกครองของคนพิการจึงต้องพาเด็กเข้ารับการศึกษพิเศษ ซึ่งมีอยู่เพียงในจังหวัดใหญ่เพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น ส่วนเด็กที่เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติก็ต้องเผชิญกับปัญหาทัศนคติของครูและเพื่อนๆ ที่มีต่อเด็กพิการ บางคนถูก รังเกียจ ล้อเลียน หรือแสดงความสงสารอย่างผิดๆ อุปสรรคในการเดินทางไปโรงเรียนของเด็กพิการทางการมองเห็น ความไม่เข้าใจในบทเรียนของเด็ก การขาดแคลนอุปกรณ์ช่วยในการศึกษา เป็นต้น

3. ปัญหาความต้องการทางด้านอาชีพ คนพิการที่ไม่พิการมากจนทำอะไรไม่ได้ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะพึ่งพาตนเองมีรายได้เป็นของตนเอง ไม่ต้องการทำตนเป็นภาระของครอบครัวและสังคม แต่ทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้พิการไม่เอื้ออำนวย ไม่เปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความสามารถประกอบกับ คนพิการเองขาดความรู้ ความชำนาญจึงเป็นการยากที่คนพิการได้ทำงาน แต่ถ้าได้มีการพัฒนาขีดความสามารถและคุณภาพของคนพิการ ให้มีประสิทธิภาพคนพิการก็จะสามารถประกอบอาชีพได้

4. ปัญหาความต้องการด้านสังคม คนพิการจะเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมนั้นจะต้องคำนึงถึงตัวประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ ความพร้อมของผู้พิการ และความพร้อมของสังคม เมื่อคนพิการมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะประกอบอาชีพ ได้ตามความถนัด ตามสมรรถภาพร่างกาย และมีความพร้อมทางใจจะเข้าไปมีส่วนร่วม มีบทบาทและความรับผิดชอบในสังคม แต่ในขณะเดียวกันถ้าสังคมยังไม่พร้อมทางใจก็ย่อมจะแสดงอาการไม่ยอมรับ ประกอบกันไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ด้านวัตถุ เช่น อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมสาธารณะอื่นๆ และบริการอื่นๆ ให้ผลก็คือ คนพิการไม่สามารถจะเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเต็มที่และเสมอภาค

จากปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ทำให้คนพิการขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้ โดยเฉพาะคนพิการที่อาศัยอยู่ในชนบท คนเหล่านั้นขาดความรู้ในการรักษาให้นาย และป้องกันความพิการได้ เขาเหล่านั้นจึงแต่กลายเป็นคนพิการ อีกทั้งฐานะทางด้านเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย จึงทำให้คนพิการเหล่านี้ขาดโอกาสในการรักษาพยาบาล อีกทั้งรัฐไม่สามารถกระจายบริการด้านการศึกษาพิเศษไปสู่ชนบท ได้อย่างเพียงพอ คนพิการในชนบทจึงขาดโอกาสในการศึกษาและการพัฒนาทางด้านร่างกาย แต่ถ้าหากได้มีการพัฒนาขีดความสามารถ และคุณภาพของคนพิการให้มีประสิทธิภาพคนพิการจะสามารถประกอบอาชีพและพึ่งพาตนเองได้ จากปัญหาต่างๆ จึงได้มีการกำหนดถึงสิทธิคนพิการไว้ ซึ่งครอบคลุมถึงคนพิการทุกประเภท รวมถึงคนพิการทางสายตา

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิคนพิการ

2.3.1 สิทธิคนพิการ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการ

สิทธิของคนพิการได้รับความสนใจและมีประกาศขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2514 โดยกรอบแนวคิดนี้ยืนยันให้การส่งเสริมสนับสนุนคนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ให้มีสิทธิเท่าเทียมกับคนอื่นๆ ในสังคม ให้คนกลุ่มนี้ได้รับสิทธิที่จะได้รับการบริการทางการแพทย์ การศึกษาและฝึกฝนอาชีพวิชาชีพตามความสามารถสูงสุด ได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจในระดับที่จะสามารถดำรงชีพได้ ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวและชุมชน รวมถึงสิทธิที่จะมีผู้ปกครองเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ สิทธิได้รับความคุ้มครองไม่ถูกแสวงประโยชน์ หรือถูกกระทำอันตรายจนกรรมดุษฎีเยียดหยาม หรือการใช้ความรุนแรงเป็นต้น และในวันที่ 9 ธันวาคม 2518 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการซึ่งได้รับซึ่งได้เน้นให้เห็นถึงสิทธิของคนพิการที่จะต้องได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิโดยปราศจากข้อโต้แย้งใดๆ อันระบุไว้ในประกาศตามหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิของคนพิการได้มีการกำหนดไว้อย่างเด่นชัดเพิ่มเติมจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อย้ำให้คนพิการพึงได้รับการคุ้มครองในฐานะของมนุษย์อย่างสมบูรณ์ เพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีพมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมและสมบูรณ์

คนพิการมีสิทธิที่จะได้รับการบำบัดรักษาทางการแพทย์ การให้อวัยวะเสริมหรือเทียม การศึกษา การฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการให้คำปรึกษา และการช่วยเหลือสนับสนุนตามสมควร

คนพิการมีสิทธิที่จะได้หลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประกันรายได้ รวมถึงสิทธิในการรับความจำเป็นพิเศษทางเศรษฐกิจทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

คนพิการต้องได้รับการปกป้องจากการแสวงหาผลประโยชน์ทุกรูปแบบ กฎเกณฑ์และการปฏิบัติที่มีลักษณะการเลือกปฏิบัติ ละเมิด หรือเหยียดหยาม องค์การคนพิการสามารถเป็นที่ปรึกษาในทุกเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิคนพิการ ครอบครัว และชุมชน จะได้รับแจ้งให้ทราบอย่างเต็มที่โดยวิธีทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับสิทธิ

ต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในปฏิญญา (United nations.(no date) Human Rights Declarations.(online).available :http://www.org/depts/dh/resguide*/hrdec.htm.(26 June 2000. อ้างใน สุภธรรม มงคลสวัสดิ์ 2544 น.17)

ปฏิญญาสากลที่ว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย พ.ศ. 2541 ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 โดยมีเนื้อหาดังนี้

1. คนพิการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิ และเสรีภาพ เท่าเทียมกับบุคคลอื่นได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเมืองไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมีสิทธิต่างๆ ตามที่ได้ระบุไว้ในปฏิญญาฉบับนี้ โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ และโดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ภาษา ถิ่นกำเนิด เพศ อายุ หรือสถานะอื่นใด

2. คนพิการมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

3. คนพิการมีสิทธิเข้าร่วมในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย และแผนงานทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

4. คนพิการมีสิทธิได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนา ตั้งแต่แรกเกิดและแรกเริ่มที่พบความพิการ รวมทั้งผู้ปกครองและครอบครัวของคนพิการต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐในทุกด้าน เพื่อให้สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคนพิการอย่างเต็มศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล

5. คนพิการมีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระได้ด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล

6. คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพในทุกระดับ ทุกรูปแบบของการจัดการศึกษา ตามความต้องการของคนพิการอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ทั้งการศึกษาในระบบ และนอกระบบ และการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่จำกัด กีดกัน เลือกปฏิบัติ หรือข้อยกเว้นใดๆ

7. คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพทุกประเภท ได้รับการจ้างงาน หรือว่าจ้างเข้าทำงานตามความต้องการและความสามารถโดยได้รับค่าตอบแทน และสวัสดิการ ได้รับความก้าวหน้ารวมทั้งได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานโดยไม่มีการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติ

8. คนพิการมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกคุกคามทางเพศ ทำร้ายร่างกายและจิตใจ กักขัง เอาเปรียบ หรือการแสวงหาประโยชน์ใดๆ จากความพิการ ทั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

9. คนพิการมีสิทธิอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนของตน และมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม

10. คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลือจากรัฐ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

11. คนพิการมีสิทธิได้รับการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้รับรู้และเข้าใจในคนพิการ ในทางสร้างสรรค์โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิ ศักยภาพ และความสามารถ รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ ของคนพิการ

12. คนพิการมีสิทธิได้รับ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนให้มีสื่อทุกประเภทที่เหมาะสมกับความพิการ รวมทั้งต้องจัดให้มีล่ามภาษามือ อักษรเบรลล์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์พิเศษอื่นๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร

13. คนพิการและครอบครัว ชุมชน สังคม มีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารเพื่อทราบถึงสิทธิอันระบุไว้ในกฎหมายฉบับนี้โดยทั่วถึง

14. รัฐต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติตามพันธสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ซึ่งได้ลงนามหรือตกลงร่วมกันในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการขององค์การสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการไทยนั้น ได้ระบุสิทธิของคนพิการไว้อย่างครอบคลุมในทุกด้านไว้อย่างเด่นชัด และเพื่อให้คนพิการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิและเสรีภาพ แห่งบุคคลย่อมได้รับในฐานะพลเมืองไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมีสิทธิต่างๆ ตามที่ได้ระบุไว้ภายใต้ปฏิญญาฉบับนี้โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ ดังนั้นคนพิการทางสายตาก็ควรได้รับสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ภายใต้ ปฏิญญาฉบับนี้ด้วย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542 : 21) ได้สรุปความหมายของคำว่าโครงข่ายทางสังคม ซึ่งมาจากพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและความมั่นคงทางสังคม อันประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบาย ระบบและการจัดการต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน ว่าเป็น "กลไกในการสร้างโอกาสให้แก่คนจนคนด้อยโอกาสเพื่อให้มีชีวิตรอดอยู่ เพื่อดำรงความเป็นทรัพยากรของมนุษย์ ของสังคม สร้างประโยชน์ให้แก่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป การไม่มี Social Safety Nets เป็นการทำลายโอกาสของปัจเจกบุคคลและโอกาสของสังคม ในอันที่จะทำให้สังคมบรรลุความหวังและความพอใจอย่างทั่วถึงและยั่งยืน"

2.4.1 ขอบเขตของการจัด Social Safety Nets

Social Safety Nets เป็นการจัดสวัสดิการโดยภาครัฐและภาคเอกชนให้กับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะคนยากจน คนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้

World Bank (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542 : 13-14) จำแนกโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 4 ประเภท คือ

1. บริการสังคม (social Services) เช่น การศึกษา สาธารณสุข การเคหะ การมีงานการคุ้มครองรายได้ การคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน การบริการข่าวสารข้อมูลเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน ดังนั้น การบริการสังคมอาจจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

1) บริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา การสาธารณสุข
2) บริการสิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ที่อยู่อาศัย ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ

3) บริการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น บริการของตำรวจข่าวสารเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน บริการของทหารในการรักษาความมั่นคงของประเทศ

2. การสังคมสงเคราะห์ (Social Assistance) หรือการประชาสงเคราะห์ (Public Assistance) หมายถึง การบริการช่วยเหลือประชาชนที่มีปัญหาความเดือดร้อน และอยู่ในภาวะที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ผู้ให้ความช่วยเหลือมีทั้งภาครัฐและเอกชน หลักการให้ความช่วยเหลือมักมีการทดสอบหรือตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อนว่ามีผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นผู้ที่เดือดร้อนจริง ๆ เช่น คนที่ประสบภัยไฟไหม้ น้ำท่วม พายุถล่ม ฯลฯ นอกจากนั้น คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนางานสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการสังคมสงเคราะห์ว่า หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน ทั้งที่ประสบและไม่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้สามารถช่วยเหลือตนเองและสังคมได้

3. ประกันสังคม (Social Insurance) เป็นโครงการที่รัฐเป็นผู้จัดระบบและดำเนินงานเพื่อคุ้มครองป้องกันไม่ให้ประชาชนที่มีรายได้ประจำได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีพเนื่องจากประสบปัญหาทำให้ไม่สามารถทำงานเลี้ยงชีพได้ตามปกติ โดยผู้มีรายได้ต้องออกเงินสมทบเข้ากองทุนกลาง และได้รับประโยชน์ทดแทนเมื่อประสบปัญหาในการเลี้ยงชีพ ปัญหาด้านสุขภาพ การคลอดบุตร ทูพพลภาพ เสียชีวิต ประสບอุบัติเหตุและโรคภัยจากการทำงาน ขราภาพ ว่างานและมีบุตรที่ยังเลี้ยงตนเองไม่ได้

4. โครงการช่วยเหลือและบริการสังคมที่จัดโดยเอกชนโครงการกองทุนสำรองเลี้ยงชีพของบริษัทเอกชน การทำงานสาธารณกุศลของมูลนิธิเอกชน และกิจกรรมช่วยเหลือและพัฒนาสังคมขององค์กรพัฒนาเอกชน รวมไปถึงการช่วยเหลือกันเชิงวัฒนธรรมผ่านเครือข่ายของครอบครัวและญาติมิตรด้วย

กลุ่มคนพิการทางสายตา เป็นกลุ่มหนึ่งที่ควรได้รับสวัสดิการทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งทางด้านของการบริการสังคม ทั้งทางด้านการศึกษา การสาธารณสุข ที่เป็นการบริการขั้นพื้นฐาน และปัจจัยที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น ที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การคุ้มครองรายได้ การคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการบริการข่าวสารข้อมูล เช่นเดียวกัน

2.5 แนวคิดและผลงานวิจัยเกี่ยวกับความยากจน

เมธี ครองแก้ว (2523 : 10-12 อ้างใน ประภากร โกมลมิศร์. 2524 : 6) สรุปความหมายหรือนิยามของคำว่าความยากจนได้หลากหลายแง่มุม โดยมีได้มีแต่ความยากจนเงินทองหรือฐานะทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวดังนี้

แถมที่หนึ่ง ความยากจน หมายถึง ความอึดอัด (Economic Insufficiency) ซึ่งความยากจนในที่นี้หมายถึง ความขัดสนหรือความมีไม่พอในการยังชีพ โดยเกี่ยวกับเรื่องความต้องการอาหารเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ หรือความต้องการที่ใช้หลักกายภาพเป็นเกณฑ์สำหรับคำนวณหารายได้ เพื่อซื้อหาอาหารที่จำเป็นต่อการยังชีพของมนุษย์ จำนวนหนึ่ง นอกจากนั้นยังนับรวมถึงความต้องการขั้นต่ำอื่น ๆ เข้าไปอีกด้วย นอกเหนือจากเรื่องอาหาร ซึ่งได้แก่ ความต้องการ สินค้าอุปโภค ความต้องการทางด้านจิตใจ และอาจจะรวมไปถึงเรื่องปัจจัยทางด้านศีลธรรม และ จริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น และขาดเสียไม่ได้ต่อการครองชีพอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นคน

แถมที่สอง ความยากจนหมายถึง ความไม่เสมอภาค (Economic Inequality) หมายถึง ภาวะการครองชีพที่แตกต่างกันไปจากลักษณะอันเป็นปทัสถานของแต่ละสังคมและเน้นความแตกต่างที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทั้งในด้านการบริโภค การมีสิทธิ์และโอกาสต่าง ๆ ฯลฯ โดยพิจารณาถึงมาตรฐานการครองชีพที่ถือว่าเป็นความยากจนในสังคมหนึ่ง หรือในเวลาหนึ่งซึ่งอาจไม่เป็นเช่นเดียวกันกับอีกสังคมหนึ่งหรืออีกเวลาหนึ่งก็ได้ เพราะมาตรฐานดังกล่าวมีความแตกต่างกันในด้านเวลาและสถานที่

แถมที่สาม ความยากจนหมายถึง ความขาดแคลน (Deprivation) ปัจจัยบางประการอันเป็นส่วนประกอบสำคัญของภาวะการครองชีพที่เป็นแบบแผนทั่วไปของมวลชนในสังคมนั้น ความยากจนในความหมายนี้เป็นคำนิยามที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยในประเทศด้อยพัฒนา ความยากจนหมายถึง ความขาดแคลนปัจจัยหรือโอกาสที่จำเป็นในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในสังคมของตน การนิยามความยากจนในความหมายนี้ อาจใช้เป็นเกณฑ์ทางพฤติกรรมบริโภคเป็นตัววัดได้

แถมที่สี่ ความยากจน หมายถึง ความต้องการพึ่งพา (Dependency) ลักษณะความยากจนตามความหมายนี้ พิจารณาในแง่การใช้ระดับรายได้ที่ต่ำกว่ารัฐบาลมีโครงการช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้ต่ำ แต่ไม่มีอะไรมาเป็นหลักประกันได้ว่า รายได้ดังกล่าวจะเป็นตัวชี้จุดเริ่มของการหลุดพ้นจากภาวะความยากจน เพราะรายได้ขั้นต่ำดังกล่าวนั้นเป็นไปอย่างคร่าว ๆ และไม่สามารถที่จะกำหนดให้แน่ชัดถึงความยากจนได้

แถมที่ห้า ความยากจนหมายถึง ความเป็นปัญหาในสังคม (Diseconomies) หมายถึง ปรากฏการณ์ต่างๆ เนื่องมาจากความยากจนซึ่งทำให้เป็นปัญหาต่อสังคม เช่น ภาวะโภชนาการและปัจจัยในการดำรงชีพที่จำเป็น

นอกจากนี้การให้ความหมายของความยากจนในเชิงของรายได้ โดยทั่วไปในแต่ละสังคม จะมีสมาชิกที่มีความพร้อมและความสมบูรณ์แตกต่างกันออกไป ทั้งสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ กล่าวคือ ในแต่ละสังคม นั้นจะมีสมาชิกแบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. ผู้มีรายได้สูง พวกนี้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีความสุขสบายด้วยทรัพย์สินเงินทอง
2. ผู้มีรายได้ปานกลาง เป็นคนที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามอัตภาพไม่ค่อยมีปัญหามากนัก
3. ผู้มีรายได้น้อย ได้แก่ พวกคนจนที่เดือดร้อนบ้าง แต่ก็สามารถช่วยเหลือตนเองได้บางเรื่อง
4. ผู้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ พวกนี้ได้แก่ พวกที่เกิดมาพบปัญหา และไม่สามารถจะช่วยเหลือตนเอง

ได้ เป็นพวกที่ต้องรับบริจาค จากบุคคลอื่นซึ่งมีหลายประเภทด้วยกัน

กลุ่มรายได้ทั้ง 4 กลุ่มนี้ กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้มีมากที่สุดในสังคมเป็นฐานล่างของสังคม ถัดมาคือกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มยากจน ถัดมาคือกลุ่มรายได้ปานกลางส่วนกลุ่มบนสุดคือกลุ่มรายได้ ซึ่งจำนวนน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ มาก

2.5.1 ลักษณะความยากจน

กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2523: 1-2 อ้างในประภากร โกมลิมศรี 2544:9) แบ่งความยากจนออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ ความยากจนสัมบูรณ์ และความยากจนลักษณะสัมพัทธ์

1. ความยากจนสัมบูรณ์ (Absolute Definition) วัดความยากจนจากรายได้และรายจ่ายเป็นสำคัญ กล่าวคือ พิจารณามีคนอยู่เป็นจำนวนเท่าใดที่มีรายได้น้อยกว่าระดับครองชีพที่จำเป็นเป็นขั้นต่ำที่สุดที่ดำรงอยู่ได้ ซึ่งเรียกว่าเส้นความยากจน (Poverty Line) ถ้ารายได้ของคนส่วนใหญ่ในประเทศมีระดับต่ำกว่าเส้นความยากจนที่กำหนดไว้ ก็แสดงว่าประเทศนั้นๆ มีความยากจนอยู่จำนวนมาก และในทางตรงกันข้ามถ้ารายได้ของประชาชนอยู่เหนือกว่าเส้นความยากจนก็หมายความว่ามีความมีคนส่วนน้อยเท่านั้นที่ยากจน

2. ความยากจนที่มีลักษณะสัมพัทธ์ (Relative Definition) ความยากจนในลักษณะนี้ไม่มุ่งดูว่ามีจำนวนคนยากจนควรเป็นเท่าไร แต่มุ่งที่จะศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ (Income Inequality) และความเป็นอยู่ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม 5 กลุ่ม คือกลุ่มรวย (Rich) กลุ่มคนค่อนข้างรวย (Upper-Middle) กลุ่มปานกลาง (Middle) กลุ่มค่อนข้างจน (Lower-Middle) และกลุ่มจน (Poor) ว่าควรแบ่งทรัพยากรและรายได้ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งคือการกระจายรายได้

2.5.2 ตัวชี้วัดความยากจน

คัควานี และคณะ (Kakwani and Medhi, 1997 : อ้างในเมธี ครองแก้ว, 2543 : 7) กล่าวถึงคุณลักษณะของความยากจนที่ค้นพบในการวิจัย เรื่อง Poverty in Thailand ที่เป็นข้อเท็จจริงของความยากจนบางประการเช่น

- เนื่องจากความยากจนเพิ่มขึ้นไปตามขนาดครอบครัว ปรากฏเป็นหลักฐานที่เด่นชัดว่าครอบครัวขนาดใหญ่ นั้น นำไปสู่ความยากจน
- ครอบครัวที่ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีความเป็นไปได้ที่จะยากจนกว่าครอบครัวที่มีผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยมีข้อสังเกตว่าครอบครัวที่ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวมักกระจุกอยู่ในรอบๆ กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีโอกาสมีรายได้สูง
- ความยากจนในหมู่หัวหน้าครอบครัวที่เป็นเกษตรกรนั้นสูงที่สุด
- ภาวะความยากจนในหมู่หัวหน้าครอบครัวจะเพิ่มขึ้นอย่างเป็นที่น่าสังเกตกับครอบครัวที่มีหัวหน้าครอบครัวอายุ 70 ปีขึ้นไป
- คนจนนั้นปกติจะพบได้ในกิจการเกี่ยวกับการเกษตรกรรม

จากความหมายของความยากจนและลักษณะต่างๆของความยากจน จะเห็นได้ว่าความยากจนเป็นสาเหตุของปัญหาต่างๆ ในสังคม ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม ขาดความเสมอภาค ขาดสิทธิและโอกาสต่างๆ ดังเช่นคนพิการทางสายตาที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง

แนวคิดการพึ่งพาตนเองในแง่ของงานด้านคนพิการคือแนวคิดด้านการดำรงชีวิตอิสระหรือการพึ่งตนเองของคนพิการ (Independent living) ตามความหมายขององค์การสหประชาชาติ (อ้างใน สุภรณ์ธรรม 2544:71-72) หมายถึงชีวิตที่เหมือนคนทั่วไป มีโอกาสตัดสินใจสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง สามารถเลือกทำกิจกรรมใดๆ ด้วยตนเอง หากจะมีข้อจำกัดก็เช่นเดียวกับคนทั่วไปที่ไม่พิการ

คนพิการมีความต้องการเช่นเดียวกับคนทั่วไป รวมถึงความต้องการทางสังคม ความต้องการทางเพศ (Sexuality) ความต้องการเรียนรู้ (Learning) ต้องการมีรายได้และพึ่งตนเองได้ (Economic independent) ต้องการศักดิ์ศรี (Dignity) และได้รับการยอมรับนับถือ (Respect) ต้องการให้บริการสาธารณะหรือบริการเฉพาะสำหรับคนพิการเมื่อจำเป็น ต้องการมีคู่ครอง (Marriage) และสร้างครอบครัว (Family raising) ต้องการเป็นสมาชิกที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน คนพิการต้องการให้ผู้อื่นรับฟังความคิดเห็นและข้อกังวลใจของตนเองบ้าง ต้องการใช้สิทธิตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

การดำรงชีวิตอย่างอิสระไม่ควรจำกัดความเป็นการมีชีวิตด้วยตนเอง (Living one's own) แต่เป็นการให้ความสำคัญของการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-determination) หมายถึงการมีสิทธิและโอกาสเลือกหนทางปฏิบัติและมีโอกาสผิตหวัง รวมถึงการผิตพลาดของผู้อื่น

ด้วยสภาพของสังคมไทยที่คนพิการมักจะถูกครอบงำความคิดและการตัดสินใจจากครอบครัวหรือคนในสังคม การที่คนพิการจะมีชีวิตที่อิสระจึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก คนพิการจะพบอุปสรรคทั้งตนเองและสภาพแวดล้อม ด้วยความพิการที่มีส่วนทำให้คนพิการมีความรู้สึกด้อยและไม่กล้าแสดงออกทางสังคม ด้วยเจตคติของคนในสังคมที่ไม่เห็นความสำคัญของคนพิการต่อการออกมาใช้ชีวิตในสังคม ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง อาคารสถานที่ หรือแม้แต่การติดต่อสื่อสาร

นอกจากนี้แล้วคนพิการที่จะสามารถออกสู่สังคมและมีชีวิตอิสระได้จำเป็นต้องได้รับแรงจูงใจทั้งภายในตนเอง (Self-motivation) และการสนับสนุนที่ดีจากสังคม (Social Support)

จากบทความในจุลสารทางเลือกเพื่อการพัฒนา(2533 : 2 อ้างใน ระภิกษ์ 2542:27) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองไว้ 2 ความหมายดังนี้

1. ความหมายในเชิงสัมพันธ คือ พึ่งตนเองในขณะที่ต้องพึ่งพาคนอื่น เป็นการพึ่งพาที่นำไปสู่การไม่พึ่งพา คือ อาศัยกันอยู่อย่างรู้เท่าทัน และกรอกรวมองเรื่องนี้จะต้องไม่มุ่งแข่งขัน หรือไม่ครอบงำเหนือกว่า แต่เป็นการมุ่งไปสู่ความเป็นไทต่อกัน การช่วยเหลือกันเป็นสิ่งจำเป็นคือ พึ่งพาในสิ่งที่เขาไม่มีเหตุผลที่เรามิให้ผู้อื่น การพึ่งพานี้จะทำไปเพื่อให้แต่ละชุมชนพึ่งตนเองได้

2. ความหมายเชิงอำนาจตัดสินใจ หมายถึงการตัดสินใจด้วยตนเอง มีความเป็นตัวเอเองในทางความคิด ทักษะในการมองปัญหาต่างๆ เป็นขบวนการทางภูมิปัญญาของชุมชนนั่นเอง ซึ่งย่อมจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเหตุแห่งสาเหตุของวิกฤตการณ์แห่งปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง และตัดสินใจในการดำเนินการโดยตนเอง และสถาบันในชุมชน เพื่อประโยชน์ของตนเองและชุมชนในด้านการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการพึ่งตนเองเป็นการส่งเสริมให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยใช้ภูมิปัญญาของตนเอง เป็นความพยายามที่จะพึ่งความสามารถของตนเองให้มากที่สุดในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ

อภิชาติ ทองอยู่และคณะ (อ้างใน ระเบียบภัทร อ่างแล้ว : 27) ได้สรุปว่าการพึ่งตนเองไม่ได้หมายถึงการกลับไปสู่การแสวงหาวิธีการแบบเดิม หรือการรอรับบริการจากสถาบัน หรือการทำให้คนจำนวนมากยอมรับสภาพแบบเลื้อนลอย แต่เป็นการ “ก้าวออกไปข้างหน้า” อย่างเป็นตัวของตัวเอง ตามมรรควิธีแห่งการพึ่งตนเอง การก้าวไปข้างหน้าต้องไปทั้งภูมิปัญญา ศักยภาพ การตัดสินใจเท่าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนตัวเองตลอดเวลา ในวิถีปฏิบัติบนเงื่อนไขของความเป็นจริง

ชนนาถ โชตินันท์(2545,25-26) ได้สรุปถึงแนวทางการพึ่งพาตนเองว่า การพึ่งพาตนเองนั้น บุคคลจะต้องมีการรับรู้และตระหนักถึงความรู้ความสามารถ คุณสมบัติต่างๆ ของตน สิ่งแวดล้อม รวมทั้งอาศัยการสนับสนุนทางสังคมในกรณีจำเป็น เพื่อนำไปใช้ในการพึ่งพาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจและทางการเมือง ความมีจิตใจในการพึ่งพาตนเองซึ่งหมายถึงการดำรงชีวิตอยู่โดยใช้ความรู้ความสามารถทั้งทางร่างกายและสติปัญญา ในการประกอบอาชีพ การใช้ชีวิตประจำวันได้โดยตนเองตามสมควร โดยไม่หวังพึ่งพาบุคคลอื่น หรือพึ่งพาบุคคลอื่นให้น้อยที่สุด

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง เป็นแนวทางการพัฒนาอย่างหนึ่งซึ่งเริ่มมาจากความเข้าใจในธรรมชาติของบุคคล ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีพลังปัญญาความสามารถอยู่โดยพื้นฐานทางธรรมชาติ แต่ไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาเองได้ เพราะสาเหตุมาจากปัจจัยแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร และวัฒนธรรม การพัฒนาจึงไม่ใช่เป็นการกำหนดโดยบุคคลภายนอก หากแต่เป็นการส่งเสริมให้บุคคลพิจารณาได้ทำความเข้าใจกับปัญหาตนเอง และคิดค้นหาวิธีแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ในลักษณะที่สัมพันธ์ต่อปัญหาความต้องการ และความสามารถของตนเอง

จากสภาพของความพิการทางสายตาจึงทำให้คนพิการทางสายตามีความจำกัดในการ พึ่งพาตนเองหลายด้าน แต่อย่างไรก็ตามการพึ่งตนเองมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับคนพิการทางสายตาในการดำรงชีพ เช่น ในการประกอบอาชีพ การใช้ชีวิตประจำวันด้วยตนเอง และการเดินทาง ฯลฯ โดยไม่หวังพึ่งพาบุคคลอื่น หรือพึ่งพาบุคคลอื่นให้น้อยที่สุด

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กชกร ศรีสัมพันธ์(2537,1-4) "ศึกษาเรื่องบทบาทของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมในการเผชิญปัญหาของคนพิการ" โดยศึกษาจากคนพิการและครอบครัว พบว่าคนพิการที่มีฐานะดีย่อมมีความพร้อมและโอกาสในการกระทำการต่างๆ สำหรับชีวิตได้มากกว่าคนพิการที่มีฐานะ ยากจน นอกจากนี้การยอมรับตนเอง หรือรู้สึกว่าคุณค่า เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการมีกำลังใจกำลังใจกาย มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งสามารถทำให้เกิดพัฒนาการแห่งการปรับตัวไปในทางดีขึ้นความเข้มแข็งทางด้านจิตใจนี้จะสามารถช่วยเหลือตนเองรวมทั้งบุคคล รอบข้างได้

ระพีภัทร์ วงษ์ภักดี (2542) "ศึกษาเรื่องสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพของคนพิการ:ศึกษากรณีผู้พิการทางสายตา" ศึกษาโดยการสัมภาษณ์คนตาบอดที่มีอาชีพและไม่มีอาชีพ และหัวหน้าหรือนายจ้าง พบว่าคนตาบอดยังถูกกีดกันหรือรังเกียจทำให้กลายเป็นส่วนเกินของสังคม ขาดการรับรู้ข่าวสารหรือเข้าถึงบริการของรัฐ โอกาสในการประกอบอาชีพไม่ว่าจะเป็นอาชีพอิสระ ลูกจ้าง หรือเป็นครู ยังจำกัดและเต็มไปด้วยอุปสรรคมากมาย คนตาบอดต้องมีความอดทนและต่อสู้อย่างมากจึงจะสามารถพึ่งพิงตนเองได้ ด้วยเจตคติของคนในสังคมยังไม่ยอมรับในความสามารถของคนตาบอด แม้แต่นายจ้างที่รับคนตาบอดเข้าทำงานมักจะรับเข้าทำงานด้วยความสงสารหรือเป็นเพราะนโยบายของหน่วยงานแต่ไม่ได้เกิดจากความตระหนักถึงสิทธิและศักยภาพของคนตาบอด คนตาบอดจึงมีทางเลือกที่จำกัด

จากแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทางสายตาสามารถ สรุปได้ว่า คนพิการทางสายตา ยังถูกกีดกันหรือรังเกียจทำให้กลายเป็นส่วนเกินของสังคม ขาดการรับรู้ข่าวสารหรือเข้าถึงบริการของรัฐ โอกาสในการประกอบอาชีพไม่ว่าจะเป็นอาชีพอิสระ ลูกจ้าง หรือเป็นครู ยังจำกัดและเต็มไปด้วยอุปสรรคมากมาย คนตาบอดทางสายตาจึงต้องมีความอดทนและต่อสู้อย่างมากจึงจะสามารถพึ่งพิงตนเองได้ ด้วยเจตคติของคนในสังคมยังไม่ยอมรับในความสามารถของคนตาบอด ส่วนการวิเคราะห์ถึงความยากจนและความทุกข์ยากของคนพิการ อีกทั้งการประเมินตนเอง

ยังมีอยู่ไม่ปรากฏอยู่ในงานวิจัยชิ้นใด ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงสภาพปัญหาและวิถีชีวิตของคนพิการทางสายตาที่ประกอบอาชีพอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร และศึกษาถึงการประเมินตนเองของผู้พิการทางสายตาในด้านสถานภาพในสังคม ความหมายของชีวิต ความมุ่งหวังในอนาคต และอิทธิพลต่อบุคคลอื่น พร้อมทั้งการเข้าถึงระบบบริการของรัฐและองค์กรเอกชนของ ผู้พิการทางสายตา เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดบริการสำหรับคนพิการทางสายตา

บทที่ 3

ผลการศึกษา

คนพิการเป็นกลุ่มคนที่ต้องทนทุกข์กับสภาพร่างกายที่ผิดปกติไปจากเดิมโดยเฉพาะผู้ที่ ไม่ได้พิการมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การห่างไกลระบบบริการทางการแพทย์ที่ถูกต้องและดีพอ บางคนไม่มีกำลังใจสามารถฝ่าฟันกับปัญหาอุปสรรคและความทุกข์ทรมานทางกายและทุกขใจ แต่บางคนไม่ได้เป็นเช่นนั้น กลับลุกขึ้นมาต่อสู้กับความบกพร่องทางร่างกายที่เกิดขึ้นกับตนเอง ดังเช่น ในมุนหนึ่งขงเมืองหลวงมีชุมชนแห่งหนึ่งเป็นที่ยูอาศัยขงผู้พิการทางสายตัจำนวนมากอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยเดินทางมาจากจังหวัดต่างๆ ทางภาคอีสานและภาคเหนือ ส่วนใหญ่แล้วมาจากครอบครัวที่มีอาชีพเกษตรกรรมในชนบท และมีฐานะยากจน ในอดีตนั้นอยู่ห่างไกลความเจริญ ห่างไกลจากระบบบริการต่างๆ ขงรัฐบาลทั้งในเรื่องของการศึกษา การรักษาพยาบาล

วิถีชีวิตคนพิการทางสายตา

ภูมิหลังขงกลุ่มตัวอย่าง

คนพิการทางสายตาที่ศึกษาจำนวน 8 กรณีศึกษา ประกอบด้วยชาย 3 คน หญิง 5 คน อยู่ในช่วงอายุ 49-52 ปี แต่ละคนมีที่มาและภูมิหลังที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไป ทั้งด้านขงสภาพครอบครัว ด้านการศึกษา การเข้าสู่ชุมชนและการเข้าสู่การอาชีพ กรณีศึกษาทั้งหมดมีภูมิลำเนาอยู่ ต่างจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นคนอีสาน เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อมาประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว

ด้านครอบครัวเดิม

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่หล่อหลอมและดูแลคนในบ้านอย่างดีที่สุด มีบทบาทที่จะให้ความอบอุ่นทางความรู้สึกและจิตใจแก่สมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างดี แต่ด้วยสภาพพื้นเพเดิมขงกลุ่มตัวอย่างมาจากครอบครัวยากจนในชนบท ประกอบอาชีพทางการเกษตรบ้าง รับจ้างบ้าง โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นครอบครัวใหญ่มีลูกหลายคน เช่น ครอบครัวขงอารี, นารี และวันดี มีพี่น้องพ่อแม่เดียวกัน 8-9คน ทุกคนในครอบครัวต่างมีภาระหน้าที่ต้องช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพเลี้ยงปากท้อง จึงไม่มีเวลาพอที่จะดูแลสมาชิกพิการทางสายตาได้อย่างใกล้ชิด ในกรณีสมานที่เป็นลูกคนเดียวแต่แม่ตายเมื่อคลอดตนออกมา พ่อก็ไปมีภรรยาใหม่ เขาจึงต้องอยู่กับยาย (สมานจะเรียกว่าแม่) ที่มีลูกและหลานอยู่มาก พวกเขาารู้สึกว่าตนเองเป็นภาระกับครอบครัว และมีบางครอบครัวขาดความพร้อม มีความเปราะบางและเกิดปัญหาหลายอย่างในครอบครัวทำให้สมาชิกภรรยาต้องแยกทางกันไป ผู้เป็นแม่ต้องแบกรับภาระเลี้ยงดูลูกตามลำพัง ตามมีตามเกิด และเมื่อเกิดปัญหากับลูกเห็นวาลูกขงตนเองตาบอดหรือพิการทางสายต่ายังรับไม่ได้ พาลูกที่พิการทางสายตาที่มีอายุได้เพียง 8 ขวบไปปล่อยทิ้งไว้บนรถไฟให้เผชิญชีวิตตามลำพัง ดังเช่นแม่ขงน้ำค้าง(นามสมมติ) แต่ยังโชคดีที่มี

คนเมตตาสงสารพาเธอมาเลี้ยงไว้เป็นลูกบุญธรรมทั้งที่ตนเองก็มีลูกมากอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามน้ำค้างเองก็รู้สึกว่าเป็นส่วนเกินของครอบครัวใหม่ จึงต้องแยกออกมาอยู่ตามลำพัง

“ เขาเก็บมาเลี้ยงไว้ก็จริง แต่อยู่กับเขาไม่ได้หรอก ลูกเขาเยอะแยะเขากินไม่ทันหรอก เขาก็ดีกับเรานะ”

(น้ำค้าง)

ดังนั้นกรณีศึกษาส่วนใหญ่จึงพยายามดิ้นรนต่อสู้ชีวิตหาหนทางในการประกอบอาชีพ เพื่อช่วยเหลือตนเอง กรณีศึกษาส่วนใหญ่มีความฝันที่จะไปร้องเพลงกับวงดนตรีคนตาบอดเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงตนเองไม่เป็นภาระกับใคร เพราะในแถบภาคอีสานจะมีวงดนตรีคนตาบอดมาเล่นอยู่มากและเห็นว่า การร้องเพลงและเล่นดนตรี เป็นทางที่คนพิการทางสายตาสามารถทำได้ง่าย

ครอบครัวปัจจุบัน

กรณีส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้ว มีเพียง 1 กรณีศึกษาที่ยังไม่แต่งงาน บางคนแต่งงานกับคนสายตาปกติด้วยความเห็นอกเห็นใจกันสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ บางคนแต่งงานอยู่กินกับผู้พิการทางสายตาด้วยกันเพราะความเข้าใจในสภาพปัญหาของกันและกัน แต่พบว่ากรณีศึกษาผู้พิการทางสายตาที่สมรสแล้วทั้ง 7 กรณี ผ่านการใช้ชีวิตคู่ถึงสองครั้ง ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้าอยู่ด้วยกันไม่ได้ก็เลิกกันไป ต่างคนก็ต่างมีครอบครัวใหม่ ไม่ได้แปลกอะไร คนสายตาปกติทั่วไปเขาก็ประพฤติดังนั้น สำหรับคนพิการทางสายตาที่มีลูกส่วนใหญ่จะเลี้ยงลูกเองในช่วงแรกหลังจากนั้นจะส่งไปให้ทางบ้านเลี้ยง หรือจะส่งไปอยู่กับตา-ยาย (พ่อแม่ของผู้หญิง) บางคนจะกลับไปคลอดลูกที่บ้านเกิดแล้วจึงเดินทางมาประกอบอาชีพ

ในด้านของภาระความรับผิดชอบต่อครอบครัว ผู้พิการทางสายตาทุกกรณีมีภาระที่จะต้องรับผิดชอบครอบครัว มีภาระรับผิดชอบหลายด้าน ทั้งต้องจ่ายค่าเช่าบ้านเพื่อใช้สำหรับที่อยู่อาศัยหลบร้อน ท่ออยู่อาศัยดังกล่าวอาจเรียกสถานที่แห่งนี้ได้ว่าเป็นชุมชนบนตึก สภาพของตึกดังกล่าวเป็นอาคารต่อเติมที่แบ่งพื้นที่ให้เช่า เป็นห้องเล็กๆ ไม่มีอากาศถ่ายเท ขาดแสงสว่างมีสภาพอับชื้น ขาดความสะอาด ไม่ถูกสุขอนามัย หากเกิดไฟไหม้คนเหล่านี้นั้นจะไม่มีทางหนีได้ทัน ซึ่งผู้พิการทางสายตามาเช่าอยู่ร่วมกันเพื่อประกอบอาชีพไม่ต่ำกว่า 50 กว่าครอบครัว นับเป็นห้องเช่าที่มีราคาแพงมากเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่มีสถานที่สำหรับนั่งพักผ่อน พบปะพูดคุยกัน ส่วนใหญ่จะใช้ทางเดินซึ่งมีขนาดไม่กว้างนัก เป็นที่นั่งเล่น มีการจ่ายค่าเช่าทั้งแบบรายวันและรายเดือน สำหรับรายวันๆ ละ 50 บาท และรายเดือนประมาณ 1,200-1,500 บาท รวมค่าน้ำค่าไฟ เป็นห้องเช่าที่มีขนาดเล็กมาก กว้าง 2 ยาว 3 เมตร เพื่อไว้สำหรับซุกหัวนอนไปวันๆ มีบางห้องที่มีขนาดใหญ่ขึ้นมาน้อยพอที่จะมีหน้าต่างระบายอากาศ ค่าเช่าจะสูงประมาณเดือนละ 3,000 บาท จะมียูเพียงไม่กี่ห้อง

นอกจากนี้พวกเขายังมีค่านิยมในการซื้อสินค้าเงินผ่อนที่มีราคาสูงกว่าความเป็นจริงมาก เช่น การใช้โทรศัพท์ที่มีขนาดใหญ่ (21 นิ้ว) ทั้งที่มองไม่เห็น มีเครื่องเล่น VCD ทั้งที่ใช้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า จึงทำให้ราย

ได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย บางรายต้องกู้ยืมเงินนอกระบบมาใช้จ่ายในครอบครัว เพื่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ให้ทัดเทียมกับบุคคลอื่น ทำให้ต้องใช้ชีวิตอยู่อย่างยากลำบากมากขึ้น

สาเหตุของความพิการ

จากกรณีศึกษาคนพิการทางสายตาส่วนใหญ่ไม่ได้มีความพิการทางสายตามาตั้งแต่กำเนิด เกิดความพิการทางสายตาภายหลัง โดยเป็นโรคตาแดง เจ็บตา รักษาไม่หายหรือได้รับการรักษาพยาบาลที่ไม่ถูกวิธี เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากความเจริญ ขาดระบบการบริการและข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพที่ดีพอ กรณีศึกษาเกือบทั้งหมดไม่มีทางเลือกในการดำเนินชีวิตมากนัก ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ทางสังคม แต่ละคนแสวงหาแนวทางการรักษาพยาบาลตนเองอาจถูกบ้งผิดบ้าง เช่น ใช้วิธีการชื้อยามาหยอดตา ใช้การรักษาแบบพื้นบ้านบ้าง โดยไปให้หมอเป่าตา (การรักษาโดยใช้สวมนต์คาถาเป่า) มีเพียง 1 รายเท่านั้นที่มีความพิการทางสายตา 1 ข้างมาตั้งแต่เกิด เขาใช้ชีวิตด้วยสายตาเพียงข้างเดียวมาจนถึงอายุสี่ขวบ แต่แล้วเหมือนกับโชคชะตาชีวิตกลั่นแกล้งทำให้เขาโชคร้ายเกิดอุบัติเหตุขณะเล่นกับเพื่อนถูกเพื่อนทำไม้ทิ่มเข้าที่ลูกตาข้างที่เหลือ รักษาไม่หายจึงทำให้เขาตาบอดสนิททั้งสองข้าง

สำหรับช่วงอายุที่เกิดความพิการทางสายตา กรณีศึกษาทั้ง 8 ราย สูญเสียการมองเห็นในช่วงอายุที่แตกต่างกันไป มีทั้งที่คนที่เกิดความพิการทางสายตาดังแต่อายุน้อย คือในช่วงอายุ ตั้งแต่ 3 เดือน - 3 ขวบ กลุ่มนี้จะไม่รู้สึกลูกลูเสีย ไม่ต้องอาศัยการปรับตัวมากนัก รู้สึกเคยชิน และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างคนปกติแต่จะรู้สึกน้อยใจในโชคชะตาบ้างที่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างคนสายตาปกติทั่วไป แต่สำหรับผู้ที่มีความพิการทางสายตาตอนอายุมากพอที่จะมีการรับรู้ถึงการสูญเสียการมองเห็นไป ดังเช่นกรณีสมานที่พิการทางสายตาตอนอายุ 4 ปี, กรณีน้ำค้างที่พิการทางสายตาตอนอายุ 8 ปี, กรณีบุญแสนที่พิการทางสายตาตอนอายุ 10 ปี และกรณีอารีที่พิการทางสายตาตอนอายุ 14 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่พวกเขารับรู้เรื่องราวต่างในชีวิตมากขึ้น ความพิการทางสายตาได้ส่งผลกระทบต่อจิตใจของพวกเขาค่อนข้างสูง เกิดความรู้สึกสูญเสีย เสียใจ เศร้าใจ ท้อแท้ และสิ้นหวัง หมดกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป มีบางคนถึงกับคิดฆ่าตัวตายเพราะความพิการทางสายตา รู้สึกริดก้างวลในอนาคตนเอง ไม่รู้ว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร ต้องใช้เวลาที่ยาวนานเพื่อการปรับตัวให้ยอมรับสภาพความพิการทางสายตาได้ ต้องอาศัยกำลังใจจากคนรอบข้างเป็นอย่างมาก เขาต้องให้กำลังใจตนเอง ปลอบใจตนเองโดยพยายามคิดว่าเป็นเรื่องของเวรกรรมแต่ชาติก่อน เกิดมาเพื่อใช้เวรใช้กรรมทำให้ชาตินี้ต้องเกิดมาพิการทางสายตา แต่เมื่อได้พบกับคนพิการทางสายตาเหมือนกับตนเอง จึงคิดได้ว่าตนเองมิได้เป็นผู้พิการทางสายตาอยู่คนเดียวในโลก มีคนพิการทางสายตาเหมือนตนเองอยู่มากมายในสังคม ยังสามารถมีชีวิตอยู่ได้ จึงทำให้รู้สึกดีขึ้น ไม่รู้สึกว่าตนเองแปลกแยกไปจากคนอื่น ๆ จึงลุกขึ้นมาต่อสู้ชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน

“ตอนที่ตาบอดนั้นรู้สึกเสียใจมาก คิดว่าในประเทศไทยมีเราคนเดียวเท่านั้นที่ตาบอด แต่พอมาเจอเพื่อน จึงรู้ว่ายังมีอีกหลายคนที่ตาบอดไม่ได้มีเราคนเดียว แต่ตอนนี้ก็ชินแล้วค่ะ”

(น้ำอ้อย)

“ตอนที่ผมถูกเพื่อนเอาไม้ทิ่มตา ต้องตาบอดทั้งสองข้าง อยู่กับบ้านไม่ได้เรียนหนังสือ เคยคิดอยากฆ่าตัวตายเหมือนกัน แต่พอได้ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนสอนคนตาบอดเชียงใหม่ มีเพื่อนที่ตาบอดเหมือนกัน ก็ไม่รู้สึกละไรมาก”

(สมาน)

กรณีศึกษาคนพิการทางสายตากลุ่มนี้ มีคนที่พิการทางสายตาทั้งสองข้างอยู่ 4 ราย พิการทางสายตาข้างเดียวอีกข้างหนึ่งพอเห็นเพียงรางๆ 3 ราย แต่ส่วนใหญ่แล้วนั้นยังต้องพึ่งพาอาศัยคนสายตาปกติ ทั้งทางด้านการเดินทางและการประกอบอาชีพ มีเพียงกรณีบุญแสน ที่สามารถเดินทางไปไหนได้สะดวกกว่าคนอื่น ๆ และยังมีอาชีพพาคนพิการทางสายตาไปประกอบอาชีพร้องเพลง

การศึกษา

ในด้านการศึกษา กรณีศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีสาเหตุหลายประการด้วยกัน ด้วยเหตุที่ครอบครัวพวกเขามีฐานะยากจนอาศัยอยู่ในชนบทห่างไกลความเจริญ ไม่มีโรงเรียนสอนคนตาบอด และโรงเรียนในต่างจังหวัดไม่ยอมให้เด็กพิการทางสายตาเรียนหนังสือรวมกับเด็กสายตาปกติ บางคนก็รู้สึกอายที่จะต้องไปเรียนหนังสือ กลัวถูกเพื่อนล้อเลียน กลัวว่าจะเรียนไม่ได้ กลัวเรียนไม่ทันเพื่อน ทำให้พวกเขาไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือมีเพียง 2 กรณีเท่านั้น คือกรณีของสมาน(นามสมมติ) ที่ครอบครัวส่งให้ไปเรียนที่โรงเรียนสอนคนตาบอดเชียงใหม่ ทำให้เขาสามารถอ่านและเขียนหนังสือเบรลล์ได้ดีในระดับหนึ่ง แต่เขามีโอกาสได้เรียนหนังสือได้เพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้นเนื่องจากครอบครัวไม่มีเงินที่จะส่งเสียให้เรียนได้สูงกว่นี้ เขาต้องกลับมาดูแลแม่ที่ป่วยอยู่บ้าน

“ที่บ้านส่งผมไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนสอนคนตาบอดเชียงใหม่ จนเขียนหนังสือเบรลล์ได้ แต่ผมก็เรียนไม่ได้นาน ต้องออกเพราะมาอยู่บ้านกับแม่ ค่าไม่มีเงินส่งให้เรียน ”

(สมาน)

กรณีน้ำค้าง(นามสมมติ) มีความตั้งใจที่จะเรียนหนังสือที่โรงเรียนสอนคนตาบอดพญาไท เธอได้หนีครอบครัวที่รับไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เดินทางเข้ากรุงเทพฯ โดยการถามทางกับคนอื่นเรื่อยมา นับว่าเป็นโชคดีที่มีโอกาสได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนสอนคนตาบอดพญาไทตามที่หวังไว้ สามารถอ่านเขียนหนังสือเบรลล์ได้ จากนั้นได้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนฝึกอาชีพพระประแดงเพื่อเรียนทำดอกไม้ประดิษฐ์ มีวิชาชีพที่ติดตัวมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ น้ำค้างมีรายได้เพิ่มขึ้น เธอจะใช้ยามว่างก่อนไปร้องเพลงนั่งทำดอกไม้ขายตามงานต่างๆ เช่น งานของสมาคมคนพิการจิตที่สวนอัมพร เธอจะนำดอกไม้ประดิษฐ์มาขายทุกปี ในบางครั้งมีคนมาสั่งทำดอกไม้ประดิษฐ์เพื่อนำไปใช้ในงานบุญ และเทศกาลในต่างจังหวัด

“หนีขึ้นรถไฟมากรุงเทพฯ คนเดียวถามทางเขาเรื่อยมาว่าโรงเรียนสอนคนตาบอดพญาไทอยู่ที่ไหน หนูจะไปเรียนหนังสือ เขาก็บอกทางเรื่อยๆ มา โชคดีที่เขารับเอาไว้เรียน”

(น้ำค้าง)

จะเห็นได้ว่ามีคนพิการทางสายตาเพียง 2 กรณี ใน 8 กรณี เท่านั้นที่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือ แต่ก็ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือในระดับสูงๆ ดังปรารถนาเพราะเขามาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนข้นแค้น ไม่มีกำลังทรัพย์และแรงกำลังพอที่จะได้ส่งเสียให้ลูกได้เรียนหนังสือ

การประกอบอาชีพ

กรณีศึกษาทั้งหมด 8 ราย ประกอบอาชีพร้องเพลงและขายล็อตเตอรี่ 6 ราย ประกอบอาชีพนำพาคนตาบอดไปร้องเพลง 1 ราย และขายล็อตเตอรี่อย่างเดียว 1 ราย สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพร้องเพลงและขายล็อตเตอรี่ จะตระเวนร้องเพลงตามร้านอาหาร ตามคาเฟ่ โดยจะตระเวนเดินทางไปทั่วกรุงเทพฯ และปริมณฑล ทั้งนนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร บางครั้งพวกเขายังรวมกลุ่มกันเหมารถไปร้องเพลงตามแหล่งบันเทิงในต่างจังหวัดใกล้เคียง ผู้คนพลุกพล่าน ที่มีร้านอาหารมากมาย เช่น ที่พัทยา ชะอำ โดยจะออกเดินทางตั้งแต่ 6 โมงเช้า จะกลับมาก็ตีตีห้า บางครั้งก็เกือบเช้า บางครั้งเดินร้องเพลงขอทานตามถนน ตามสี่แยกต่างๆ และเดินร้องเพลงขอทานตามตลาด ไปตามสถานที่ที่มีผู้คนพลุกพล่าน เริ่มออกเดินทางตั้งแต่ตีห้า ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนเริ่มเดินทางไปทำงานหรือไปจ่ายตลาด ในบางครั้งพวกเขาจะรวมตัวกันเล่นวงดนตรีคนตาบอดตามบริเวณสี่แยกต่างๆ แต่ก็ต้องระวังตำรวจและเทศกิจจับเนื่องจากกีดขวางทางจราจร และอาชีพขายล็อตเตอรี่โดยจะตระเวนไปขายตามที่ต่างๆ ส่วนใหญ่แล้วจะไปขายบริเวณ สีส้ม สาทร มีเพียงกรณีของอาร์ เท่านั้นที่มีสถานที่ประจำในการขาย โดยตอนเช้าจะเริ่มขายที่สวนลุมพินี พอตกบ่ายจะย้ายไปขายที่กรมศุลกากร แต่ในการขายล็อตเตอรี่นั้นจะต้องมีโควตาในการไปรับมาขายแต่ละคนจะได้โควตาไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นสมาชิกองค์กรไหนบ้าง และที่สำคัญจะต้องมีเงินลงทุนในการไปรับล็อตเตอรี่มาขาย เพราะจะต้องนำเงินสดซื้อเช็คที่ธนาคารแล้วจึงจะไปรับล็อตเตอรี่ได้เพราะกองสลากไม่รับเป็นเงินสด ถ้าขายไม่หมดคืนไม่ได้ ต้องตระเวนขายให้หมด บางครั้งต้องยอมขายขาดทุนเพราะเหลือเยอะมาก บางครั้งก็ถูกคนสายตาปกติแย่งล็อตเตอรี่ไปทั้งแผง หยิบไปเกินก็มี เช่น หยิบไปสี่คู่ก็บอกว่าสองคู่ หรือบางครั้งก็จะทอนเงินผิดแต่เขาก็ไม่ยอมคือเงินให้

กรณีของ บุญแสน พิกาททางสายตาข้างเดียว พอจะมองเห็นบ้างรางๆ ประกอบอาชีพโดยการนำพาคนพิการทางสายตาไปร้องเพลงตามที่ต่างๆ ส่วนใหญ่จะพาไปเดินร้องเพลงแถวถนนสีลมและซอยพัฒพงษ์ โดยเริ่มออกทำงานตั้งแต่ 5 โมงเย็นจนถึงตีสอง

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิต

โอกาสในการประกอบอาชีพที่คนพิการทางสายตายังจำกัดอยู่ พวกเขาจึงต้องประกอบอาชีพอิสระบางอย่างที่สามารถทำได้ โดยไม่ต้องใช้ความรู้มากมายนัก ทั้งอาชีพร้องเพลง ขายล็อตเตอรี่ ไม่ต้องใช้ความรู้มากมายนัก แต่เป็นอาชีพที่ขาดความมั่นคงในการทำงาน มีรายได้ไม่แน่นอน คนพิการทางสายตาเหล่านี้ได้รายได้เป็นวันๆ ถ้าวันไหนไม่ออกไปทำงานวันนั้นจะขาดรายได้ไป พวกเขาต้องมีค่าใช้จ่ายทุกวัน ทั้งค่าเช่าห้อง ค่าอาหาร

อาชีพร้องเพลงตามร้านอาหาร และตามคาเฟ่ ในแต่ละวันของการไปร้องเพลงคนพิการทางสายตาจะไม่สามารถกำหนดหรือรู้ล่วงหน้าได้เลยว่าวันนี้จะไปไหน พวกเขาต้องจ้างคนนำพาไปร้องเพลงและจ้างเหมารถ

เพื่อตระเวนไปขอร้องเพลงหลายแห่ง มีรายได้ไม่แน่ ต้องแบ่งรายได้ในแต่ละวันออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งเพื่อเป็นค่าจ้างสำหรับผู้ที่น่าพาคนพิการทางสายตาเหล่านี้ไปประกอบอาชีพพวกเขาจำเป็นต้องอาศัยคนนำทางไปร้องเพลงเพื่อเป็นผู้ติดต่อตามร้านอาหารหรือคาเฟ่เพื่อขออนุญาตให้คนพิการทางสายตารับไปร้องเพลง ส่วนที่สองเพื่อเป็นค่าจ้างเหมารถ และส่วนที่สามสำหรับตนเอง จะเห็นได้ว่าคนพิการทางสายตาไม่ได้รับรายได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะยังต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในการประกอบอาชีพ

สำหรับการร้องเพลงตามร้านอาหารส่วนใหญ่แล้ว ร้านอาหารต่างๆ จะอนุญาตให้พวกเขาร้องเพลงได้เพียงหนึ่งเพลงเท่านั้น เพราะกลัวเขาว่าแขกที่มารับประทานอาหารในร้านจะเบื่อหากมีใครเรียกร้องขอให้เขาร้องอีกจึงมีโอกาสร้องได้หลายเพลง รายได้มาจากการบริจาคของแขกในร้าน ถ้าร้านไหนมีพวงมาลัย ต้องเอาพวงมาลัยไปขึ้นเงินซึ่งจะต้องแบ่งรายได้ตามระเบียบของนักร้องทั่วไป เช่น ราคาพวงมาลัย 20 บาท ต้องแบ่งให้เจ้าของร้าน 10 บาท ตนเอง 10 บาท ในบางร้านที่พวกเขาขึ้นไปร้องเพลงไม่ได้รับบริจาคเลยก็มี เจ้าของร้านบางร้านก็อนุญาตให้ร้องได้แต่บางร้านไม่อนุญาตให้ร้องเพลง แถมยังพูดให้รู้สึกคับแค้นใจ พุดจาตุถุญเหี้ยมดุนยามอีก ดังที่น้ำค้างเคยพบบ่อยๆ

“เบื่อดีพวกคนพิการนี้ ทำไมมันมีเยอะจัง ในบางครั้งแขกยังไวยวายไม่ยอมให้ร้อง”
(น้ำค้าง)

ทำให้พวกเขาต้องตระเวนหาร้านอาหาร และคาเฟ่ เพื่อร้องเพลงไปตามร้านต่างๆ ตลอดทั้งคืนจนกระทั่ง ถึงตีสองจึงเริ่มกลับ นอกจากปัญหาอุปสรรคในเรื่องของรายได้แล้วพวกเขายังมีความเสี่ยงในการเดินทางค่อนข้างสูง เคยมีคนในชุมชนแห่งนี้ประสบอุบัติเหตุหลายคนมาแล้ว บางคนถึงกับเสียชีวิตเนื่องจากถูกรถชน

สิ่งที่คนพิการทางสายตาที่ออกไปร้องเพลงขอทานตามถนนหรือตามตลาดต่างๆ กลัวมากที่สุดคือกลัวถูกเจ้าหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์แะหะห์ จับพวกเขาเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์เนื่องจากพวกมีบางคนในชุมชนเคยถูกจับไปแล้วได้รับการปฏิบัติที่ไม่ดี แล้วได้เล่าต่อกันไปปากต่อปากว่า นำเขาไปกักขัง ให้กินอาหารบูดเน่า ถูกทรมานต่างๆ นานา จึงทำให้คนพิการทางสายตาในชุมชนนี้กลัวมากที่จะต้องเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ พวกเขาต้องการที่จะมีชีวิตอย่างอิสระ สามารถไปไหนก็ได้ ไม่ต้องกำหนดวันและเวลาเข้าออก

“อยู่ที่นี้มีชีวิตที่อิสระ อยากไปไหนก็ได้ไป อยากกินอะไรก็ได้กิน ตอนที่เข้าไปอยู่ที่สถานที่ฝึกอาชีพที่พระประแดงเพราะต้องการที่จะทำดอกไม้เป็น”

(น้ำค้าง)

สำหรับกรณีคนพิการทางสายตาที่ไปตั้งวงดนตรีตามสี่แยกนั้นยังมีปัญหา จะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเทศกิจจับเนื่องจากไปกีดขวางทางจราจร หรือไปใช้พื้นที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต จะถูกปรับและบาง

ครั้งเคยถูกยึดเครื่องดนตรีไป ซึ่งทำให้พวกเขาเกิดความท้อแท้ใจในความพิการ มองว่าตนเองพิการทางสายตาแล้วยังไม่มีพื้นที่ในสังคมให้ใช้ประกอบอาชีพเลยหรือ

สำหรับกรณีศึกษาที่มีอาชีพขายล็อตเตอรี่นั้น ปัญหาแรกที่เขาพบคือไม่มีต้นทุนเพียงพอในการไปรับมาขาย และไม่มีโควต้าหรือมีให้เพียงจำนวนน้อยมาก นอกจากนี้แล้วยังหาสถานที่ขายลำบากมากเนื่องจากจะมีคนที่สายตาปกติขายอยู่แล้ว หรือในบางครั้งจะถูกไล่หาว่ามาขายแข่งเพราะส่วนใหญ่แล้วคนทั่วไปจะซื้อล็อตเตอรี่จากคนพิการทางสายตามากกว่า จึงต้องเร่ขายไปเรื่อย ๆ มีเพียงแต่ อารี ที่มีสถานที่ประจำสำหรับขายล็อตเตอรี่ในช่วงเช้าจะขายที่สวนลุมพินีและตอนบ่ายจะไปขายที่กรมศุลกากร ในบางครั้งพวกเขายังโชคร้ายถูกคนสายตาปกติแย่งล็อตเตอรี่ของเธอไปทั้งแผงดัง เช่น วันดี ที่ถูกคนสายตาปกติขโมยล็อตเตอรี่ไปทั้งแผง

“ทำไมเขาถึงทำกับพี่ได้ลงคอ ขนาดเขาเห็นว่าพี่ตาบอดเขายังกล้าทำได้ลงคอ แต่ก็พยายามคิดว่ามีคนร้าย ก็ยังมีคนดีที่อุ้มชูสงสารเรา”

(วันดี)

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมิได้ทำให้พวกเขาท้อถอยหรือหมดกำลังใจในการประกอบอาชีพเลย แต่พยายามที่จะพัฒนาตนเองและพิทักษ์สิทธิของตนเอง เช่น พยายามฝึกฝนในการร้องเพลงเวลาที่มีเพลงใหม่ๆ ออกมาจะไปซื้อเทปมาฟังเพื่อฝึกร้องเพลงไป หรือมีเข้าไปเป็นสมาชิกกับสมาคมคนตาบอดต่างๆ เพื่อขอโควต้าล็อตเตอรี่เพิ่ม หรือเข้าร่วมกับสมาคมออกมาประท้วงหรือเดินขบวนต่างๆ เพื่อขอให้มีการจัดสรรสถานที่เพื่อให้คนตาบอดได้ร้องเพลง และกรณีของน้ำค้างพยายามที่จะเรียนรู้การทำดอกไม้ประดิษฐ์ไว้ขาย

ปัญหาของสภาพที่อยู่อาศัย เป็นห้องเล็กๆ ไม่มีอากาศถ่ายเท ขาดแสงสว่างมีสภาพอับชื้น ขาดความสะดวก ไม่ถูกสุขอนามัยอาจเป็นสาเหตุของการเกิดโรคทางผิวหนังที่คนตาบอดเป็นอยู่ และสภาพของที่อยู่อาศัยที่ไม่ได้มาตรฐานนั้นหากเกิดไฟไหม้ขึ้นมาคนพิการทางสายตาเหล่านั้นจะไม่มีทางหนีได้ทัน ถ้าหากจากคนภายนอกแล้วจะรู้สึกว่าคุณพิการทางสายตาถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าของห้องเช่าอย่างมากเมื่อเทียบกับราคาค่าเช่า แต่คนตาบอดกับไม่รู้สึกรู้ว่าพวกเขาถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ให้เช่า อีกทั้งยังมองว่าเจ้าของบ้านเช่ามีความเอื้อเฟื้อ ยอมให้พวกเขาได้มีสถานที่ได้เช่าอยู่ร่วมกัน ถ้าไม่มีเงินจ่ายค่าเช่าเป็นเดือนก็สามารถผ่อนจ่ายเป็นรายวันได้

การประเมินตนเอง

จากการประเมินตนเองของกรณีศึกษา ในสมัยก่อนที่พวกเขายังอาศัยอยู่ในชนบท ที่ต่างจังหวัด หมู่บ้านหนึ่งมีคนตาบอดเพียงไม่กี่คนหรือบางหมู่บ้านไม่มีคนตาบอดเลย โดยส่วนใหญ่จะรู้สึกท้อแท้ในชีวิตด้อยต่ำ เกิดมาเมื่อมีกรรมตาบอดไม่เหมือนผู้อื่น เป็นภาระให้กับครอบครัว แต่เมื่อได้พบกับคนตาบอดเหมือนกัน ได้พูดคุยทำให้รู้สึกเข้าอกเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน ทำให้เกิดความรู้สึกว่าโลกนี้ยังมีคนอื่นอีกมากมายที่เป็นเหมือนเรา ไม่ได้มีเฉพาะเราคนเดียวเท่านั้นในโลกจึงเกิดกำลังใจในการต่อสู้ชีวิต อีกทั้งยังมีการ